

Bil Gejts: eksploatator ili dobrotvor?

Da li je kapitalizam mrtav? Da li je kriza promijenila odnos prema kapitalizmu, ne samo u Crnoj Gori nego i u svijetu? Zar se sve više ne može čuti i pročitati: kapitalizam je mrtav?

Što je kapitalizam? Da li je to eksploatatorski sistem u kojem je jedini cilj profit? Da li je to samo sistem koji se zasniva na logici zarada, profita? Ako i jeste, u čemu je problem? Da li logika za većom zaradom pokreće čovjekove intelektualne potencijale? Da li logika za postignućem pokreće čovjekove preduzetničke potencijale? Da li je logika za zaradom pokretač za ispoljavanjem cjelovite čovjekove ličnosti? Da li se shvata da je zarada produkt čovjekovih stvaralačkih sposobnosti? Da li se sposobnost zarade može shvatiti i kao doprinos razvoju ličnog dostojanstva? Da li je sposobnost pojedinca za zaradom gorivo razvoja društva ili je obrnuto? Da li možemo zamisliti društvo u kome niko nema želju za zaradom kao ispoljavanjem svojih sposobnosti? Da li bi tom društvu bila najbliža slika sakupljačkih hordi ili nomadskih plemena, ili možda nekih sekti zaluđenih nekim ekstravagandnim idejama? Da li čovjek koji ne može da zaradi za sebe može pomoći drugima? Da li solidarnost kao važan princip i u kapitalizmu možemo promovisati izvan logike zarade?

Da li se pitamo: kako dolazimo do zarade, profita?

Da li je u odgovoru na ovo pitanje misao uvijek okrenuta ka biznisu kao kriminalu, otimačini ili prema biznisu koji se odvija u društvenoj normali i okviru društveno propisanih pravila? Zašto zaradu (profit) često vezujemo za kriminal, prevaru, nemoral, čega uvijek ima? Da li postojanje ovog devijantnog ponašanja treba da omalovaži napore i ulaganje onih koji to rade shodno zakonu i normama? Da li činjenica da u društvu postoje ljudi koji ubijaju, da postoje ubice, znači da sve ljude treba poslati u zatvor da bi se spriječilo ubijanje? Da li činjenica da u biznisu postoje i nemoralna ponašanja treba da znači i osudu svih biznisa? Da li bi uništenje svih biznisa povećalo moral u društvu?

Ako zarada dovodi i do bogatstva, postavlja se pitanje da li je bogatstvo grijeh? Da li je npr. Bil Gejts eksploatator (došao do bogatstva na račun svojih zaposlenih) ili je dobrotvor? Da li je sporno: da bi nešto zaradili, morate nešto proizvesti: dobro ili usluge? Da li se ta dobra proizvode za sebe, svoju potrošnju ili za prodaju? Zašto je neko kupio to proizvedeno dobro ili uslugu (veš mašinu, kompjuter, turistički aranžman, avionsku kartu,...)? Da li se to kupuje po nečijoj naredbi ili shodno slobodno izraženoj potrebi kupca? Da li vi svakodnevno kupujete proizvode po naredbi države ili kupujete ono što vam treba (za sebe, za domaćinstvo ili firmu)? Da li samostalno i slobodno donosite odluku o kupovini? Kada nađete dobro odijelo, košulju ili cipele, kada na listi čekanja dobijete avionsku kartu, kada kupite svesku, novine, salatu, baklavu, ... kada kupite kartu za utakmicu, zar se ne osjećate zadovoljnim, zar niste zadovoljili neku svoju potrebu? Da li Vas je u trenutku kupovine tog proizvoda ili usluge, vlasnik-proizvođač tog dobra ili usluge eksploatisao? Ili je on možda Vaš

dobrotvor: zar Vam nije pomogao da kupite nešto što Vam treba, nešto što zadovoljava Vašu potrebu?

Da li shvatamo, da bi neko ostvario zaradu i postao bogat, mora da zadovolji potrebe drugih ljudi? Da li će neko kupiti bilo čiji proizvod, ukoliko mu ne treba? Da li Vi kupujete nešto što Vam ne treba? Da li se slažemo da kupac dobrovoljno daje novac za proizvod koji zadovoljava njihovu potrebu? Ako da, kako onda možete doživjeti proizvođača kao svog eksploatatora?

Da li ovo znači da su ljudi bogati onoliko koliko drugi ljudi troše njihove proizvode i usluge? Da li je advokat bogat zbog toga što je završio studije prava ili zbog toga što njegovo znanje traži veliki broj klijenata? Da li je klijent koji plati advokatu određenu cijenu i ovaj ostvario zaradu eksploatisan time što je platio čovjeka koji ga je oslobodio kazne? Zašto su neki ljudi siromašni? Da li možemo u sistemu koji počiva na zaradi (profitu) – kapitalizam, za to okriviti „socijalne nejednakosti“ i nepravednu redistribuciju? Da li se, opet logikom zarade, možemo zapitati, da li je neko siromašan jer niko neće da kupi proizvode i usluge njegovog rada? Zašto niko neće da kupi njihovo znanje, rad, energiju? Da li za to treba optuživati kupca, koji se racionalno ponaša ili je možda problem upravo u kvalitetu znanja i rada? Da li siromaštvo upravo nije rezultat zanemarivanja logike zarade, a potenciranja logike socijalne pravde? Da li možda i „veliku brigu“ o socijalnoj pravdi ne možemo shvatiti kao tržište za ideje onih koji je propagiraju i njihovu zaradu? Zašto su takvi „dobrotvori“, koji zarađuju na preraspodjelama, za mnoge u društvu „moralni i dobri ljudi“, dok je Bil Gejts, koji nam je dao računar, internet, sajtove, ... koji nam je olakšao i unaprijedio život, eksploatator?

Da li je budućnost društva u „ubistvu“ Bil Gejtsa (preduzetnika, inovatora, vođenog zaradom) ili u dobročinstvu onih koji ništa ne stvaraju ali zarađuju preraspodjelom? Da li kriza upravo ne podstiče logiku zarade i štednje? Da li je stoga moguće očekivati da se kriza rješava ubijanjem kapitalizma?